

23.7.2022

Dnro TAS/340/2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo.stm@gov.fi

Viite: VN/815/2019

Lausunto lomitussäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen lakimuutosehdotuksista

Tasa-arvovaltuutetulta on pyydetty lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta.

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, tasa-arvolain) ja siinä olevien sukupuolisyrjinnän kieltojen sekä tasa-arvon edistämisestä annettujen säännösten noudattamista. Tasa-arvovaltuutettu on tarkastellut hallituksen esitysluonnosta toimivaltansa mukaisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksessa viitataan tasa-arvovaltuutetun 18.3.2021 antamaan lausuntoon (TAS 134/2021) poronhoitajien sijaisapulaista (1238/2014) ja sijaisapua koskevan lainsäädännön kehittämistä. Lausunnossaan tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt muun muassa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) säännöksiä ja Euroopan unionin direktiiviä 2010/41/EU miesten ja naisen tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin.

Edellä mainitun direktiivin 2 artiklassa tarkoitetuilla naispuolisilla itsenäisillä ammatinharjoittajilla on oikeus äitiysetuuksiin (8 artikla 1–3 kohdat). Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että naispuoliset itsenäiset ammatinharjoittajat voivat käyttää olemassa olevia tilapäisiä sijaisia tarjoavia palveluja tai mahdollisia olemassa olevia kansallisia sosiaalipalveluja. Jäsenvaltiot voivat säätää, että mahdollisuus käyttää tällaisia palveluja on vaihtoehto äitiysrahalle tai sen osa (8 artikla 4 kohta).

Siltä osin kuin direktiivissä säädetään sijaispalvelujen tarjoamisesta, ne koskevat jäsenvaltioissa olemassa olevia sijaispalveluja. Sijaispalvelujen tarjoamisen tarkoituksena on direktiivin johdannon 20 kohdan mukaan antaa naispuolisille itsenäisille ammatinharjoittajille mahdollisuus keskeyttää ammatin harjoittaminen raskauden ja äitiyden vuoksi ja siis mahdollistaa äitiysvapaan pitäminen. Tarkoitus liittyy näin ollen mahdollisuuteen yhdistää äitiys ja yrittäjyys.

Äitiyden, vanhemmuuden ja yrittäjyyden yhteensovittaminen voi usein olla varsin haasteellista. Perheet ja yrittäjät ovat erilaisia ja siksi myös sopivimmat tavat työn ja perheen yhteensovittamiseksi ovat eri perheissä ja eri yrittäjillä erilaisia. Sijaisavun saaminen on yksi järjestely, jolla voidaan tukea yrittäjien, erityisesti yksinyrittäjien ja pienyrittäjien, mahdollisuuksia työn ja perheen yhteensovittamiseen. Sijaispalvelut voivat parantaa varsinkin naisten mahdollisuuksia toimia yrittäjänä, mutta niillä voi olla merkitystä myös miesyrittäjien mahdollisuuksille yhdistää työ ja perhe. Ne voivat antaa yrittäjävanhemmille tosiasialliset mahdollisuudet käyttää perhevapaan aika kunkin vapaan tarkoituksen mukaisesti.

Sijaispalveluja on Suomessa kehitetty ja kokeiltu nimenomaan naisten yrittäjyyden edistämiseksi. Naisyrittäjyyden edistämistä pohtinut, silloisen kauppa- ja teollisuusministeriön asettama työryhmä totesi vuonna 2005 julkaisemassaan raportissa, että maatalousyrittäjillä on valtakunnallisesti toimiva sijais- ja lomitusjärjestelmä, joka muilta yrittäjiltä puuttuu. Yksinyrittäjille ja mikroyrittäjille ehdotettiin valtakunnallisesti organisoitua, pysyvää yrittäjien sijaispalvelujärjestelmää nimenomaan yrittäjyyden ja perheen yhteensovittamiseksi ja perhevapaiden käytön mahdollistamiseksi. (Naisyrittäjyys - nykytilanne ja toimenpide-ehdotuksia. KTM Julkaisu 11/2005).

Suomessa on ollut useita naisyrittäjyyden edistämiseen tähdänneitä sijaispalveluita koskeneita hankkeita, joissa on kehitetty erilaisia malleja sijaispalvelun organisoimiseksi ja muun muassa järjestetty sijaispalveluvalmennuksia (ks. Inkeri Tanhua, WOM Oy, Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt, 2012). Sijaispalvelujärjestelmää varten valtion talousarviossa varattiin vuosille 2009–2013 vuotta kohden 300 000 euroa. Yrittäjien tarvetta sijaispalvelulle ja sen organisointi- ja rahoitusmalleja selvittäneen hankkeen raportissa vuodelta 2012 katsottiin, että sijaispalvelutoiminnan erilaiset tukipalvelut, kuten sijaisvälitys, sijaisrekisterin ylläpito ja sijaisten valmennus, ovat taloudellisiin kannusteisiin verrattuna toissijaisia. (VeryNais – Naisyrittäjien työhyvinvoinnin ja liiketoimintaosaamisen sekä yrittäjien sijaispalvelujärjestelmän kehittämishanke. TEM, Työ ja yrittäjyys 42/2012).

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että mahdollisuus saada sijaisapupalveluja tai saada sijaisavun käyttäminen korvatuksi voi edistää yrittäjien, erityisesti yksin- ja pienyrittäjien mahdollisuuksia sovittaa yhteen äitiys, vanhemmuus

ja yrittäjyys. Tämä on omiaan edistämään myös sukupuolten tasa-arvoa. Tasa-arvovaltuutetulla ei kuitenkaan ole käytössään sellaista tietoa, jonka perusteella valtuutettu voisi yleisesti todeta, millä tavalla yrittäjien mahdollisuuksia yrittäjyyden ja perheen yhteensovittamiseen voidaan parhaiten tukea ja mikä merkitys sijaisavulla tai sen järjestämisen tavalla siinä kokonaisuudessa yksityiskohdissaan on. Kysymys sijaisapupalvelujen saamisesta on kuitenkin asia, joka koskee yleisesti eri aloilla toimivia yrittäjiä, erityisesti yksin- ja pienyrittäjiä.

Lausunnossaan (TAS/134/2021) tasa-arvovaltuutettu on todennut pitävänsä tärkeänä, että lomitussääntöjen uudistamisen yhteydessä kiinnitetään huomiota valmisteltavien lakien sukupuolivaikutuksiin ja tässä yhteydessä edistetään itsenäisten ammatinharjoittajien ja yrittäjien mahdollisuuksia äitiyden, vanhemmuuden ja yrittäjyyden yhteensovittamiseen.

Tasa-arvovaltuutettu

Jukka Maarianvaara

Erityisasiantuntija

Pirkko Janas

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti. Asiakirjan allekirjoitettu taltiokappale säilytetään tasa-arvovaltuutetun toimistossa.